

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Wprowadzenie

Author: Ewa Ogrodzka-Mazur

Citation style: Ogrodzka-Mazur Ewa. (2014). Wprowadzenie. "Edukacja Międzykulturowa" Nr 3 (2014), s. 11-16

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Wprowadzenie

Aktualne wydarzenia polityczne, społeczne i kulturowe oraz praktyka życia codziennego niezmiennie potwierdzają ciągłą potrzebę otwierania się na inne społeczności i ich kultury, i tym samym potrzebę realizacji rzetelnej edukacji międzykulturowej. Współczesne społeczeństwa poszukują rozwiązań wielu problemów, które pojawiają się m.in. w związku z gwałtownym rozwojem cywilizacji industrialno-informacyjnej. Charakter i rozmiary tego zjawiska ukazuje wielu badaczy, którzy zwracają uwagę na tzw. *paradoksalne uspołecznienie*¹ – ludzie są zmuszeni do kształtowania własnego życia, nie kontrolując jego uwarunkowań. Wiąże się to z rozpadem społeczeństwa na wiele obszarów działania, które nie wykazują żadnej jedności. Brak poruszania się w jakimś jednolitym obszarze życia zmusza nas z kolei do tego, co określane jest jako *biograficzna koordynacja zróżnicowanych logik zachowania*². Co więcej, tradycja i wychowanie rodzinne są zastępowane przez instytucje, media oraz indywidualne wybory. Prowadzenie odpowiedzialnej edukacji międzykulturowej stwarza natomiast możliwość odkrywania i zrozumienia siebie z perspektywy zauważania i oceniania Innych. Jej podstawowym zadaniem jest kształtowanie poczucia tożsamości, rozumianej jako „twórczy wysiłek podmiotu niezbędny i konieczny w wielokulturowym świecie, łagodzący napięcia i sprzeczności między elementami stałymi, odziedziczonymi, wynikającymi z zakotwiczenia społecznego w rodzinie i społeczności lokalnej, identyfikacji z osobami i grupami znaczącymi, symbolami i wartościami rdzennymi, a elementami zmiennymi, nabywanymi, wynikającymi z interakcji i doświadczeń uczestnictwa w kulturze i strukturach społecznych. Takie rozumienie tożsamości otwiera na dialog kultur, w którym wzajemne uczestnictwo w procesie otwierania się na siebie i innych jest źródłem siły i poczucia dumy z przynależności do określonej grupy”³.

---

¹ P. Sztompka: *Socjologia. Analiza społeczeństwa*. Kraków 2012, „Znak”.

² Tamże.

³ J. Nikitorowicz: *Edukacja regionalna i międzykulturowa*. Warszawa 2009, WAiP, s. 73. Por. także: T. Lewowicki: *Edukacja wobec odwiecznych i współczesnych problemów świata – konteksty i wyzwania edukacji międzykulturowej*. „Edukacja Międzykulturowa” 2013, nr 2, s. 19–37; tenże: *O doświadczeniach edukacji wielokulturowej oraz*

W trzecim tomie „Edukacji Międzykulturowej” – czasopiśmie redagowanym przez Zakłady Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań oraz Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego – podjęto próbę nakreślenia najważniejszych problemów edukacji w Polsce i na świecie w kontekście wielo- i międzykulturowości. Odniesienia badaczy zarówno do tradycji, dziedzictwa kulturowego, jak i współczesnych przemian społeczno-kulturowych zachodzących w takich krajach, jak Białoruś, Ukraina, Republika Czeska, Słowacja czy Polska wzbogacają dotychczasową perspektywę postrzegania tych procesów, które kształtują się w różnym zakresie i różnym nasileniu od lat 90. ubiegłego wieku.

W tomie tym zaprezentowano również szerzej działania w zakresie edukacji wielo- i międzykulturowej podejmowane w opolskim zespole badaczy, kierowanym przez prof. zw. dr. hab. Zenona Jasińskiego – jednego z inicjatorów powstania Zespołu Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN oraz Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej. Pierwsze prace naukowo-badawcze i konferencje dotyczące problematyki zderzeń i przenikania kultur na pograniczu podjęto w latach 80. poprzedniego stulecia, bowiem Śląsk Opolski – stwierdza Jasiński – „okazał się w tym zakresie interesującym terenem badań ze względu na swoją wielokulturowość w przeszłości i obecnie (zderzenie kultur: morawskiej, czeskiej, śląskiej, polskiej, niemieckiej)”⁴. W 1992 roku

---

perspektywie edukacji i pedagogiki międzykulturowej. W: T. Lewowicki, E. Ogródko-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy.* Cieszyn – Warszawa – Toruń 2011, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 479–503.

⁴ Z. Jasiński: *Problem kultury jako przedmiot zainteresowań badawczych opolskich pedagogów.* „Pedagogika Kultury” 2005, t. 1, s. 266. Por. także inne opracowania Zespołu: Z. Jasiński, J. Korbel (red.): *Zderzenia i przenikanie kultur na pograniczach.* Opole 1989, WSP; Z. Jasiński: *Aktywność kulturalno-oświatowa Polaków w Czechosłowacji na tle innych narodowości.* Warszawa 1993, BN; Z. Jasiński, A. Kozłowska (red.): *Tożsamość narodowa młodzieży na pograniczach.* Opole 1997, Opolska Oficyna Wydawnicza; Z. Jasiński, T. Lewowicki, J. Nikitorowicz (red.): *Potencjał społeczno-kulturowy polskich pograniczy.* Opole 1998, Opolska Oficyna Wydawnicza; Z. Jasiński, T. Lewowicki (red.): *Kształcenie i doskonalenie nauczycieli pracujących w Europie Środkowej: wybrane problemy.* Opole 1998, UO; Z. Jasiński, T. Lewowicki (red.): *Kultura mniejszości narodowych i grup etnicznych w Europie Środkowej.* Opole 2004, UO; Z. Jasiński: *Czeska szkoła w protektoracie Czech i Moraw.* Opole 2006, UO;

powstała przy Instytucie Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Opolskiego Pracownia Badań nad Kulturami Grup Etnicznych i Polonijnych, w której prowadzone są aktualnie prace nad leksykonem Polaków zaolziańskich⁵ oraz przygotowaniem syntezy kultury regionu Śląska Opolskiego.

Prezentowany trzeci numer czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” otwiera tekst Tadeusza Lewowickiego nt. *Edukacja międzykulturowa – od lokalnych sukcesów ku globalnym przesłaniom i oddziaływaniom*. Autor podkreśla w nim, iż „doświadczenia edukacji wielokulturowej świadczą o niejednoznacznych skutkach tej edukacji. Z jednej strony umożliwia ona trwanie kultur i podtrzymywanie tożsamości różnych grup mniejszościowych (mniejszości narodowych, etnicznych, kulturowych). Z drugiej strony m.in. często utrudnia integrację społeczną, przyczynia się do stygmatyzacji czy autostygmatyzacji. Dlatego zdecydowanie lepszym rozwiązaniem wydaje się edukacja międzykulturowa – dająca szanse chronienia i rozwoju poszczególnych kultur, a jednocześnie sprzyjająca wzajemnemu poznaniu i zbliżeniu różnych grup (społeczności) i ich kultur”⁶. Wskazuje również wiele konkretnych form działań – aktywności służących promowaniu edukacji międzykulturowej w skali naszego kraju, Europy i świata.

Analizy z zakresu edukacji międzykulturowej kontynuuje Marek Rembierz w swoistym – jak można by nazwać – studium indywidualnych biografii znanych osób uprawiających refleksję intelektualną, które – mając już wyrobioną pozycję społeczną – podejmują w dorosłym życiu na nowo trud odkrywania i określania własnej tożsamości. W opracowaniu *Odkrywanie tożsamości żydowskiej w cieniu Holokaustu a dziedzictwo polskiej wielokulturowości – wyzwania dla edukacji i dialogu międzykulturowego*, Autor – w perspektywie filozoficzno-pedagogicznej – rozważa blaski i cienie dialo-

---

Z. Jasiński, B. Cimała (red.): *Wybrane problemy czesko-polskiej współpracy kulturalnej, naukowej i gospodarczej (na przełomie XX i XXI wieku)*. Opole 2009, UO; Z. Jasiński (red.): *Szkoła i nauczyciele wobec problemów edukacji międzykulturowej*. Opole 2010, UO; J. Kossowska-Rataj, E. Nycz (red.): *Dziedzictwo kulturowe pogranicza i samorządność w przemianach lokalnych Śląska Opolskiego*. Opole 2001, UO; J. Kossowska-Rataj, E. Nycz (red.): *Podmiotowość i tolerancja w społecznościach lokalnych pogranicza polsko-czeskiego*. Opole 2008, Instytut Śląski w Opolu Sp. z o.o.

⁵ Z. Jasiński, B. Cimała (red.): *Leksykon Polaków w Republice Czeskiej i Republice Słowackiej*. T. 1. Opole 2012, UO; Z. Jasiński, B. Cimała (red.): *Leksykon Polaków w Republice Czeskiej i Republice Słowackiej*. T. 2. Opole 2013, UO.

⁶ T. Lewowicki: *Edukacja międzykulturowa – od lokalnych sukcesów ku globalnym przesłaniom i oddziaływaniom*. Tekst zamieszczony w tym tomie.

gu międzyreligijnego oraz realne możliwości współczesnego wychowania do międzykulturowości.

Tom trzeci czasopisma został wzbogacony o nowy dział: Edukacja międzykulturowa na świecie, w którym zawarto opracowania charakteryzujące białoruskie, ukraińskie, słowackie i szwedzkie konteksty edukacji wielo- i międzykulturowej. Zwraca się w nich szczególną uwagę na oddziaływanie kultur Zachodu i Wschodu na specyfikę współczesnego zrównoważonego rozwoju kultury na Białorusi i Ukrainie, kwestie wielokulturowości i świadomego wyboru etnicznej przynależności, sytuację społeczno-kulturową mniejszości romskiej na Słowacji i podejmowane wobec niej instytucjonalnie wsparcie socjalne oraz możliwości zastosowania szwedzkiego podejścia w przekazywaniu treści międzykulturowych w materiałach dydaktycznych stosowanych w polskich szkołach.

Zamieszczone w czasopiśmie kolejne teksty prezentują relacje i komunikaty z badań oraz praktykę edukacyjną. Odnoszą się m.in. do doświadczeń pracy nauczycieli – liderów lokalnych w środowiskach zróżnicowanych kulturowo, różnych form organizacyjnych oraz metod działalności szkół ponadgimnazjalnych w zakresie wychowania młodzieży do tolerancji oraz kształtowania jej poczucia podmiotowości. Charakteryzują również bariery społeczne, kulturowe i religijne w małżeństwach mieszanych narodowościowo postrzegane przez młode pokolenie z pogranicza czesko-polskiego. Marta Róžańska – studentka filologii polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego i zarazem młoda poetka z Zaolzia – podjęła w swoim opracowaniu kwestię tożsamości narodowej na wybranych przykładach współczesnej poezji Zaolzia, regionu leżącego na polsko-czeskim pograniczu. Sformułowała również tezę, zgodnie z którą „w najnowszej poezji Zaolzia język przestaje być wyznacznikiem tożsamości narodowej autora. Zanika sztuczny podział na polskie i czeskie dziedzictwo kulturowe w imię wielojęzyczności i wielokulturowości [...] i odchodzi się od wytyczania definitywnych granic w imię „dialogu kultur” i tożsamości bazującej na zaolziańskim *genius loci*”⁷. Uzupełnienie problematyki literackiej stanowi prezentacja praktycznego wykorzystania edukacji międzykulturowej na przykładzie projektu „Bibliodrama i metody twórcze” realizowanego przez Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne „Teatr Grodzki”.

Przedkładany Czytelnikom kolejny numer czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” zawiera także recenzje wybranych publikacji oraz wykaz prac

⁷ M. Róžańska: *Światło zza rzeki – kwestia tożsamości we współczesnej poezji Zaolzia*. Tekst zamieszczony w tym tomie.

z edukacji wielo- i międzykulturowych wydanych w 2013 roku, jak również kronikę najważniejszych wydarzeń naukowych z tego samego roku. Wzbogacenie prezentowanych materiałów stanowi wykaz rozpraw habilitacyjnych i doktorskich z zakresu edukacji wielo- i międzykulturowej obronionych w dyscyplinie pedagogika.

* * *

W imieniu zespołu redakcyjnego i Rady Naukowej czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” pragnę podziękować wszystkim Recenzentom i Autorom za twórczy namysł nad problematyką wielo- i międzykulturowości.

Wydanie tego numeru czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” stało się możliwe dzięki niezmiennej przychylności i pomocy władz akademickich Uniwersytetu Śląskiego, Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie oraz Wydawnictwa Adam Marszałek.

Ewa Ogrodzka-Mazur
Redaktor naczelny

Bibliografia

- Jasiński Z., Korbel J. (red.): *Zderzenia i przenikanie kultur na pograniczach*. Opole 1989, WSP.
- Jasiński Z.: *Aktywność kulturalno-oświatowa Polaków w Czechosłowacji na tle innych narodowości*. Warszawa 1993, BN.
- Jasiński Z., Kozłowska A. (red.): *Tożsamość narodowa młodzieży na pograniczach*. Opole 1997, Opolska Oficyna Wydawnicza.
- Jasiński Z., Lewowicki T. (red.): *Kształcenie i doskonalenie nauczycieli pracujących w Europie Środkowej: wybrane problemy*. Opole 1998, UO.
- Jasiński Z., Lewowicki T., Nikitorowicz J. (red.): *Potencjał społeczno-kulturowy polskich pograniczy*. Opole 1998, Opolska Oficyna Wydawnicza.
- Jasiński Z., Lewowicki T. (red.): *Kultura mniejszości narodowych i grup etnicznych w Europie Środkowej*. Opole 2004, UO.
- Jasiński Z.: *Problem kultury jako przedmiot zainteresowań badawczych opolskich pedagogów*. „Pedagogika Kultury” 2005, t. 1.
- Jasiński Z.: *Czeska szkoła w protektoracie Czech i Moraw*. Opole 2006, UO.

- Jasiński Z., Cimała B. (red.): *Wybrane problemy czesko-polskiej współpracy kulturalnej, naukowej i gospodarczej (na przełomie XX i XXI wieku)*. Opole 2009, UO.
- Jasiński Z. (red.): *Szkoła i nauczyciele wobec problemów edukacji międzykulturowej*. Opole 2010, UO.
- Jasiński Z., Cimała B. (red.): *Leksykon Polaków w Republice Czeskiej i Republice Słowackiej*. T. 1. Opole 2012, UO.
- Jasiński Z., Cimała B. (red.): *Leksykon Polaków w Republice Czeskiej i Republice Słowackiej*. T. 2. Opole 2013, UO.
- Kossowska-Rataj J., Nycz E. (red.): *Dziedzictwo kulturowe pogranicza i samorządność w przemianach lokalnych Śląska Opolskiego*. Opole 2001, UO.
- Kossowska-Rataj J., Nycz E. (red.): *Podmiotowość i tolerancja w społecznościach lokalnych pogranicza polsko-czeskiego*. Opole 2008, Instytut Śląski w Opolu Sp. z o.o.
- Lewowicki T.: *O doświadczeniach edukacji wielokulturowej oraz perspektywie edukacji i pedagogiki międzykulturowej*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2011, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Lewowicki T.: *Edukacja wobec odwiecznych i współczesnych problemów świata – konteksty i wyzwania edukacji międzykulturowej*. „Edukacja Międzykulturowa” 2013, nr 2.
- Lewowicki T.: *Edukacja międzykulturowa – od lokalnych sukcesów ku globalnym przesłaniom i oddziaływaniom*. Tekst zamieszczony w tym tomie.
- Nikitorowicz J.: *Edukacja regionalna i międzykulturowa*. Warszawa 2009, WAiP.
- Różańska M.: *Światło zza rzeki – kwestia tożsamości we współczesnej poezji Zaolzia*. Tekst zamieszczony w tym tomie.
- Sztompka P.: *Socjologia. Analiza społeczeństwa*. Kraków 2012, „Znak”.